

УДК 378.14

**ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ
ТУРИСТИЧНИХ РЕГІОНІВ
ВІЗНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ**

Л.В. Польова

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

У статті проаналізовано основні фактори, що впливають на розвиток візного туризму України. Досліджено позитивні і негативні сторони його розвитку, що впливають на привабливість країни для іноземних туристів. Незважаючи на те, що останніми роками простежувалась явна тенденція до збільшення чисельності іноземних громадян, що відвідують Україну, розвиток мережі та об'єктів туристичної інфраструктури не відповідає світовим стандартам, має низький рівень комфортності, технологічну відсталість, низький рівень обслуговування, що гальмує розвиток візного туризму України.

Ключові слова: індустрія туризму, світовий туризм, візний туризм, фактори, тенденції, туристи, розвиток.

Постановка проблеми: Україна має всі необхідні умови для інтенсивного розвитку іноземного туризму (розташування у центрі Європи на перехресті важливих міжнародних транспортних коридорів, багаті історико-культурні можливості, людські та матеріальні ресурси та забезпеченості курортними та рекреаційними ресурсами. Серед них найціннішими є унікальні кліматичні зони морського узбережжя та Карпат, а також мінеральні води та лікувальні грязі практично всіх відомих бальнеологічних типів). Загалом, курортні та рекреаційні території в Україні становлять близько 9,1 млн га (15 %) території.

Оцінка потенціалу курортних та природних лікувальних ресурсів дає підстави розраховувати, що Україна має перспективу розвитку туристичної галузі. Це мо-

гутній потенціал розвитку міжнародного і вітчизняного оздоровлення й туризму, які є прибутковими галузями економіки багатьох країн.

Незважаючи на те, що останніми роками прослідковувалась явна тенденція до збільшення чисельності іноземних громадян, що відвідують Україну, розвиток об'єктів туристичної інфраструктури не відповідає світовим стандартам, має низький рівень комфортності, технологічну відсталість, низький рівень обслуговування, що гальмує розвиток візного туризму України.

Виходячи з цього, стає особливо важливим завданням виявлення та аналіз основних факторів, що впливають на розвиток візного туризму в Україні.

Фактори, що впливають на розвиток туризму, різноманітні й багатогранні. Наявність сприятливих факторів приводить до лідерства окремих регіонів і країн у світовому туризмі і, навпаки, небажані фактори знижують туристичний потік.

Аналіз останніх публікацій і досліджень: останнім часом кількість публікацій туристичної тематики, що стосується світу і України, швидко зростає. Свої праці цій тематиці присвятили Л. Гринів, В. Калитюк, М. Костриця, М. Копач, В. Кравців, В. Мацола, М. Мальська, М. Рутинський, В. Худо, Ю. Школа та багато інших.

Мета статті: дослідити позитивні і негативні сторони розвитку візного туризму в Україні, що впливають на привабливість країни для іноземних туристів. Для глибинного розуміння тих процесів, які призводять до виникнення й існування проблем у галузі туризму, слід детальніше проаналізувати ситуацію, що склалась на цьому ринку послуг.

Виклад основного матеріалу. Туристичний бізнес в Україні зазнає жорсткої конкуренції з боку інших держав, та ми й самі нерідко віддаємо перевагу закордонним вояжам. При цьому частка іноземних туристів, які подорожують, досить незна-

чна і знаходиться на рівні як до 1986 р. Більшість громадян, які, за існуючою класифікацією, розглядаються як іноземні туристи, фактично такими не є, а відвідують Україну у службових або приватних цілях. Разом з тим, це є яскравим свідченням недостатності розвитку в Україні організованого туризму [5].

Розбудова сучасної туристичної індустрії в Україні вимагає наукового підходу до розв'язання проблем в'їзного туризму, у т.ч. до виявлення та ефективного використання природно-рекреаційних ресурсів. Особливим завданням є комплексна оцінка факторів в'їзного туризму, що сприятиме узагальненню сильних та слабких сторін розвитку туризму України, створенню моделі його перспективного розвитку.

Останніми роками в Україні прийнято низку державних рішень на зміцнення та розширення законодавчої бази з туризму. Туризм визнано одним з пріоритетних напрямків національної культури й економіки. І це повністю погоджується з світовими тенденціями, які свідчать, що туристична сфера буде індустрією XXI ст.

Основні фактори, що впливають на в'їзний туризм, можна розподілити на дві групи: зовнішні та внутрішні. Під зовнішніми факторами слід розуміти такі суттєві причини, обставини й умови, що зумовлюють вибір іноземного туриста подорожі до іншої країни. Під внутрішніми факторами в'їзного туризму слід розуміти такі суттєві причини, обставини й умови, що зумовлюють вибір іноземного туриста подорожі саме до конкретної країни в'їзного туриста.

Виявлення й аналіз зовнішніх, а особливо внутрішніх факторів в'їзного туризму є пріоритетним завданням, що потребує глибокого вивчення, з метою подальшої розробки рекомендацій та впровадження їх у державну туристичну політику України.

До зовнішніх факторів в'їзного туризму входять:

- Демографічні фактори, які пов'язані із зростанням народонаселенням планети, а також зростання взаємного інтересу народів різних країн, що мають спільну мову.

- Міжнародні фактори забезпечуються наявністю міждержавних і міжурядових угод щодо співробітництва у сфері економіки, торгівлі, науково-технічних і культурних взаємозв'язків, туризму й обмінів, а також мирні, дружні, добросусідські відносини між державами.

- Соціальні фактори пов'язані із зростанням добробуту населення, збільшенням тривалості оплачуваної відпустки.

- До економічних факторів відносять економічний рівень зростання розвинених країн, а також розвиток зовнішніх і внутрішніх транспортних зв'язків.

- Культурні фактори – це насамперед зростання культурного рівня населення багатьох країн і в зв'язку з цим прагнення людей до ознайомлення із закордонними культурними цінностями. Нашу планету населяє багато різних народів, кожний з яких має свою історію, культуру, традиції, звичаї, релігію. Значне число людей, внаслідок росту освітнього й культурного рівня, прагне познайомитись з життям різних народів у найбільшому обсязі.

Аналізуючи передумови розвитку в'їзного туризму, варто зупинитись й на факторах, що стримують його ріст. Циклічні й структурні кризи, інфляція, зростання безробіття, порушення умов товарообміну, а також відсутність планування використання природних і трудових ресурсів є гальмуючими факторами, які впливають на ріст міжнародного туристичного обміну.

Туристична індустрія в Україні розвивається під впливом таких факторів:

- Фактор політичної нестабільності, який стосується не лише держави, в якій спостерігається політичний неспокій, але й країн, сусідніх із нею.

- Екологічний фактор характерний,

насамперед, для України, у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС в 1986 р. Кількість іноземних туристів, що відвідали Київ у 1986 р., знизилась більше, ніж у п'ятеро, порівняно з 1985 р., і тільки нещодавно вона почала поступово зростати. Негативний ефект екологічного чинника посилюється також його довгостроковим характером, адже зміна свідомості суспільства відбувається набагато повільніше, ніж ліквідація наслідків екологічної катастрофи.

- Фактор природних катаклізмів і катастроф. Складність впливу цього фактора полягає в тому, що природні катастрофи можуть відбуватись практично в будь-якому регіоні, а передбачити і, тим більше, попередити їх фактично неможливо. Руйнівна дія природних катастроф спрямована, перш за все, на існуючу туристичну і транспортну інфраструктуру. І хоча від прояву форс-мажорних обставин такого роду ніхто не застрахований, їх виникнення може призвести до відкладання туристом поїздки в цей регіон на невизначений час або навіть до її відміни. В цьому випадку, як і при екологічних катастрофах, великого значення набуває психологічний аспект, що стримує туриста від поїздки до регіонів, які потерпіли від стихійного лиха, навіть після ліквідації наслідків природних катастроф.

- Фактор злочинності. Останнім часом цей фактор набуває все більшого значення. Маються на увазі не лише поодинокі випадки нападу, пограбування або навіть вбивства туристів, але й сплановані терористичні акти.

- Фактор економіки та фінансів. Економічна нестабільність, безробіття та інфляція призводять до того, що люди відпочивають в домашніх умовах. Коли в країнах, де обсяг валових інвестицій збільшується, то все спрямовується на поліпшення інфраструктури туризму. Водночас зростання національного доходу стимулює активність людей до подорожей.

- Фактор транспорту. Важливе значення має стан аеропортів, вокзалів, кількість автодоріг, їх пропускна здатність. Зацікавленні в розвитку туризму міста повинні мати розвинену інфраструктуру, добрі транспортні зв'язки з аеропортами, вокзалами. Наприклад, лондонський аеропорт Хітроу (22 км від міста) має пряму лінію метро, якою поїзди ідуть кожні 5 хвилин. Перевезення здійснюються й автобусними маршрутами кожні 20–30 хв. з зупинками поблизу великих готелів.

- Фактор інфраструктури також відіграє важливу роль. Адже від сполучення між місцевими установами (поштовим відділенням, магазинами, службами) залежить комфорт туриста. У багатьох великих європейських містах створено спеціальні інформаційні центри, в яких можна отримати інформацію про життя міста та послуги для іноземних гостей рідною для них мовою.

- Фактор новітніх технологій широко використовують досягнення науково-технічного прогресу. Завдяки впровадженню новітніх технологій зростають швидкість руху поїздів та комфортабельність подорожей. В Японії, Франції та інших країнах високошвидкісні поїзди вже рухаються зі швидкістю 483 км/год.

Крім цих факторів, слід зазначити також негативні для візного туризму фактори, викликані такими причинами:

- 1) відсутність коштів на проведення маркетингу туризму в Україні;

- 2) необхідність отримання візи для візду в Україну викликає перше негативне ставлення у потенційних туристів;

- 3) наявність різноманітних перешкод для туриста:

- застарілі літаки та занедбані аеропорти;

- повільні та некомфортабельні поїзди й автобуси;

- часті зупинки працівниками Державтоінспекції, прискіпливість митних і прикордонних служб;

- відсутність реклами, мало розвинута інфраструктура;
- не розкрито потенційний туристичний потенціал;
- «незручна країна» – громадяни України не знають англійської мови, відсутні вказівники вулиць іноземною мовою;
- «дикий капіталізм» – високий рівень корупції, негативний імідж української політики;
- «суцільний автостоп» – розбиті дороги.

Для порівняння: щоб подолати поїздом відстань між Барильною та Вампсією (Іспанія, 340 км), необхідно 3 год. 10 хв., а відстань у 300 км між Львовом і Чернівцями (Україна) долається за 12 годин. Наявність наведених причин призводить до того, що Україна сьогодні не створює відповідної конкуренції багатьом країнам Центральної та Східної Європи, що межують з нею, і, які є у переліку потенційного туриста. Ці країни скасували візові вимоги для громадян США, Канади та країн-членів ЄС, а, до того, не інтенсивно здійснюють маркетинг туристичних послуг та продуктів [7].

Принциповою проблемою сучасного управління індустрією туризму в Україні залишається відсутність його чіткого механізму, тобто взаємопов'язаної та вираженої сукупності прийомів, методів та важелів впливу на суб'єктів господарювання в туристичній галузі. Взагалі, на макрорівні, поняття механізму управління в умовах перехідної економіки у вітчизняній науковій літературі вивчене недостатньо. Лише частково його торкаються Е.Л. Лортикян, Г.П. Лузін, К.В. Павлов, А.Ф. Мельник, І.Г. Кириленко, Б.Н. Андрушків, А.О. Сигаїов, М.Б. Недашківський та ін.

При виборі іноземним туристом країни відвідування ресурсно-рекреаційна привабливість країни відіграє найбільш важливу роль. Вона складається насамперед з природно-географічних умов, а саме наявності в певному регіоні морського узбережжя, гірських ландшафтів, при-

вабливої та екзотичної флори та фауни, кліматичних умов. Туристи беруть до уваги кліматичні й ландшафтні особливості, багатство й унікальність рослинного й тваринного світу, природні можливості для активного відпочинку. Як правило, прагнення відпочити, змінити обстановку пов'язано у багатьох людей з бажанням познайомитися з екзотикою. Екзотичні природні об'єкти є одним з найважливіших туристичних ресурсів. Найбільш широко для залучення туристів використовується унікальна природа та її визначні пам'ятки.

У період становлення ринкових відносин в Україні туристична індустрія, як одна з найперспективніших і найдинамічніших галузей світового господарства, отримала усі умови для інтенсивного розвитку в'їзного туризму. Об'єктивним підґрунтям стало, з одного боку, відкриття тривалий час закритих державних кордонів, а з іншого, – її величезний туристичний потенціал, що містить у собі неповторний комплекс історико-культурних й архітектурних пам'яток, об'єктів рекреаційного призначення.

До позитивних сторін в'їзного туризму України також можна віднести:

- зручне географічне положення України: на межі Європи і Азії;
- досить високий розумовий потенціал – країна вчених;
- особливості національної кухні – козацький колорит;
- знаходиться «Європейське сафарі», яке представлено дикою природою, первісним степом в «Асканії Новій»;
- Україна представляє ідеал міжнародного миру і стабільності, оскільки ніколи не вела агресивної політики;
- перспективи використання зеленого туризму.

Хоча практично вся територія нашої країни має достатній потенціал для розвитку індустрії туризму, проте інтенсивність іноземних відвідувань її окремих регіонів

дуже різноманітна.

Отже, сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів в'їзного туризму формують туристичні регіони і центри туризму України, які відрізняються від загальнонаціональних туристичних регіонів і мають більш акцентовані центри, що пов'язано із специфікою в'їзного туризму.

В Україні майже 90 % іноземних туристів відвідують сім регіонів: м. Київ, АР Крим, м. Севастополь, Одеську, Запорізьку, Дніпропетровську, Львівську області. Слід зазначити, що майже 45 % туристичних відвідувань припадає на м. Київ., що пов'язане з присутністю в Києві таких факторів ресурсно-рекреаційної привабливості, як наявність об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (Софійського собору та Києво-Печерської лаври), культурно-історичних об'єктів, пам'яток архітектури, історії, культури [2].

Аналізуючи основні країни походження в'їзних туристів, наданої Адміністрацією Держприкордонслужби України [8], серед іноземних туристів, що найчастіше відвідують Україну, найбільшу групу становлять громадяни Росії, Польщі, Молдови, Білорусії, Румунії, Угорщини, Словаччини, Німеччини, США та Великобританії [8]. Можна стверджувати, що, як і в багатьох інших європейських країнах, серед відвідувачів переважають громадяни сусідніх країн.

Крім домінуючої ролі сусідніх обмінів, слід виділити ще одну особливість в'їзного туризму України, яка полягає в меридіональній спрямованості туристичних потоків. Туристи з північних країн (Росія, Білорусь) воліють відпочивати на берегах теплих морів. Останнім часом відзначається розширення зустрічних туристичних потоків з півдня на північ [2].

Світовий довід показує, що в'їзний туризм можна розвивати і в період економічних криз, оскільки витрати на створення одного робочого місця тут в 20 разів менші, ніж у промисловості, а оборот-

ність інвестиційного капіталу – у 4,2 рази вища, ніж в інших галузях господарства. Прикладом тут можуть бути такі країни, як Аргентина, Бразилія, Мексика, Єгипет, Туніс, Перу та ін. Ця галузь може забезпечити значний внесок в економіку держави у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності та повноваження державного бюджету через сплату податків.

Отже, в'їзний туризм – це саме та галузь економіки, яка заслуговує в Україні більшої уваги для розвитку. Фактори, що впливають на розвиток туризму, різноманітні й багатогранні. Наявність сприятливих факторів приводить до лідерства окремих регіонів і країн у світовому туризмі і, навпаки, небажані фактори знижують туристичний потік.

Література

1. Абуков А.Х. Туризм на новому етапі / А.Х. Абуков. – М. : Профиздат, 1983. – 283 с.
2. Александрова А.Ю. Международный туризм : учебник / А.Ю. Александрова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
3. Долматов Г.М. Международный туристський бізнес : история, реальность и перспективы : Серия «Учебные пособия» / Г.М. Долматов. – Ростов-на-Дону : «Феникс», 2001. – 320 с.
4. Каурова А.Д. Организация сферы туризма : учеб. пособие / А.Д. Каурова. – СПб. : Издат. Дом «Герда», 2004. – 320 с.
5. Кифяк В.Ф. Організація туризму : навч. посіб. / В.Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. – 344 с.
6. Мальська М.П. Основи туристичного бізнесу : [навч. посіб.] / М.П. Мальська, В.В. Худо, В.І. Цибух. – Київ : Центр навч. л-ри, 2004. – 272 с.
7. Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії : [навч. посіб.] / І.М. Школа. – Чернівці : ЧТЕІКНТЕУ, 2003. – 662 с.
8. Державний комітет статистики України : Офіційний сайт : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

TOURISM OF UKRAINE. *The article analyzes the main factors that influence the development of inbound tourism to Ukraine. Investigated the positive and negative aspects of inbound tourism in Ukraine affecting the country's attractiveness for foreign tourists. Despite the fact that in recent years was observed obvious tendency to increase the number of foreign citizens visiting Ukraine, development of network and tourist infrastructure facilities do not meet international standards, has a low level of comfort, technological backwardness, low maintenance, that inhibits the growth of inbound tourism in Ukraine.*

Keywords: tourism industry, world tourism, inbound tourism, factors, trends, tourists, development.

Польова Л.В. ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИХ РЕГИОНОВ ВЪЕЗДНОГО ТУРИЗМА УКРАИНЫ. *В статье проанализированы основные факторы, влияющие на развитие въездного туризма Украины. Исследованы положительные и отрицательные стороны развития, влияющие на привлекательность страны для иностранных туристов. Несмотря на то, что в последние годы прослеживалась явная тенденция к увеличению численности иностранных граждан, посещающих Украину, развитие сети и объектов туристической инфраструктуры не соответствует мировым стандартам, имеет низкий уровень комфортности, технологическую отсталость, низкий уровень обслуживания, что тормозит развитие въездного туризма Украины.*

Ключевые слова: индустрия туризма, мировой туризм, въездной туризм, факторы, тенденции, туристы, развитие.